

Bacheloroppgave

ADM650 Jus og administrasjon

Israel og de okkuperte palestinske områdene; Hafrada eller Apartheid? / Israel and the occupied palestinian territories; Hafrada or Apartheid?

Anne-Merete Stavik Varhaugvik

Totalt antall sider inkludert forsiden: 35

Molde, 22.Mai.2015

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å betrakte som fusk og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Georg Panzer

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 14.05.15

Forord

Denne oppgaven er skrevet i forbindelse med min bachelor i Juss og administrasjon ved Høgskolen i Molde. Den har markert avslutningen på tre lærerike år. Jeg vil takke mine lærere og medelever for denne tiden. Og en ekstra stor takk til min veileder Georg Panzer som har vært til stor hjelp under oppgaveskrivingen.

Under mitt besøk til Israel og Palestina sommeren 2014 møtte jeg mange fantastiske mennesker. Jeg er evig takknemlig for deres gjestfrihet og måten de har gitt meg en mye dypere forståelse for hvordan konflikten påvirker deres hverdagsliv.

En stor takk til min familie som har støttet meg gjennom disse årene, og spesielt til mine barn David og Aleksander som tålmodig har ventet på at jeg skulle bli ferdig.

Denne oppgaven dedikeres til min lillesøster Målfrid som dessverre tapte kampen mot kreften i sluttinnspurten av oppgaveskrivingen. Hennes styrke og pågangsmot har vært en stor inspirasjon.

Sammendrag

Den 1.april 2015 ble de palestinske selvstyremyndighetene tatt opp som fullverdig medlem i Den internasjonale straffedomstolen (ICC) i Haag. Det innebærer at alvorlige forbrytelser som er begått på palestinsk territorium nå kan prøves for den internasjonale straffedomstolen. Israel har reagert kraftig på at Palestina nå er medlem, og en konsekvens av medlemskapet er at israelere, men også palestinere, risikerer å bli tiltalt for krigsforbrytelser.

En av forbrytelsene Israel kan bli tiltalt for, om etterforskningen fører frem til det, er apartheid. Noe som i folkeretten blir betegnet som en forbrytelse mot menneskeheten. Begrepet har sine røtter i politikken som ble utført i Sør-Afrika fra 1948-94, men har i senere tid av enkelte blitt brukt for å beskrive situasjonen i Israel og de okkuperte Palestinske områdene. Foruten blant annet aktivister, NGOs, palestinere og enkelte israelere, har velkjente personer som Desmond Tutu og den tidligere amerikanske presidenten Jimmy Carter(2006) begge relatert okkupasjonen av Palestina til apartheid. Disse beskyldningene mot Israel har også i økende grad kommet fra representanter i FN. Denne oppgaven tar utgangspunkt i offentlige dokumenter fra FNs menneskerettighetsråd som i 1993 utpekte en spesialrapportør med mandat til å se nærmere på situasjonen i de okkuperte palestinske områdene. Rapportørene har knyttet Israels praksis inne i de palestinske områdene opp mot apartheid. Noe som blir kritisert av Israel, som ser på mandatet som ensidig, og noe som skaper et forvrengt bilde av situasjonen.

For å vurdere om handlinger er apartheid må man se til folkeretten, hvor det har blitt et juridisk begrep. Omtalt i blant annet Roma-statuttene, Den internasjonale konvensjon om eliminering av alle former for rasediskriminering og apartheidkonvensjonen. Denne oppgaven tar utgangspunkt i apartheidkonvensjonens bestemmelser om apartheid og setter disse bestemmelsene opp mot situasjonen sånn den er beskrevet av FNs spesialrapportører. På denne måten forsøker den å klargjøre om Israel er skyldig i de forbrytelsene som står nedskrevet der, og dermed kan anses for å utføre apartheid. Oppgaven er bygd opp ved å benytte dokumentundersøkelse. Men observasjon er også brukt som metode for å kaste lys over enkelte tema.

1.0	Innledning og bakgrunn for valg av tema.....	1
1.1	Problemstilling	2
1.2	Avgrensing	2
1.3	Oppgavens oppbygging.....	3
2.0	Grunnleggende fakta og teori.	3
2.1	Palestinsk motstand.	3
2.2	Muren	3
2.3	Apartheid.	4
2.3.1	Apartheidbegrepet knyttet opp mot Israel-Palestina.	5
2.4	Rasediskriminering.....	6
2.5	FNs menneskerettighetsråd.	6
2.6	FNs spesialrapportører.....	7
2.7	Mandatet til FNs spesialrapportører for de Palestinske områdene.....	7
2.8	Kritikken mot mandatet og rapportene.....	8
3.0	Juridisk grunnlag.....	8
3.1	Den internasjonale konvensjonen mot apartheidforbrytelser.	8
3.2	Den internasjonale konvensjonen om eliminering av alle former for rasediskriminering.....	10
3.3	Roma-statuttene.....	10
4.0	Metode.....	10
4.1	Dokumentundersøkelse.	11
4.2	Observasjon.	13
5.0	Analyse.....	14
5.1	Rapportørenes generelle synspunkt.....	14
5.2	Er israelere og palestinere to forskjellige rasegrupper?	15
5.3	Institusjonaliserte og systematiske handlinger.	17
5.4	Fornektelse av retten til liv og frihet.	18
5.5	Fysisk ødeleggelse.....	19
5.6	Forhindring av deltakelse i det politiske, sosiale, økonomiske og kulturelle liv .	19
5.6.1	Muren	20
5.7	Deling av befolkningen.	22
5.7.1	Veisystemet.....	22
5.8	Forfølgelse av de som motsetter seg apartheid.....	23
5.8.1	Ikke-voldelige demonstrasjoner.....	24
6.0	Konklusjon.....	25

1.0 Innledning og bakgrunn for valg av tema.

Tema for oppgaven ble valgt på bakgrunn av min interesse for internasjonal politikk og folkerett. Midtøsten, og særlig Israel-Palestina konflikten, er et interessefelt jeg har hatt i lengre tid. Og som følge av mitt opphold i Israel og Palestina for 10 måneder siden har jeg hatt anledning til å sette meg mer inn i konflikten, samt ha samtaler med både palestinere og israelere.

Når man oppholder seg i Palestina kan man ikke unngå å få med seg ordet apartheid. Det står skrevet flere steder langs muren, som av enkelte blir sett på som selve symbolet på at Israel utfører apartheid. Den ene siden av muren er dekket av graffiti med slagord for frihet og rettferdighet, og setninger med referanse til tidligere historiske hendelser som «Ich bin ein Berliner» og «Apartheid wall». På den andre siden av muren er det noen steder ikke mulig å se den engang, den er kamuflert og går i ett med terrenget. Men man møter også på den israelske siden referanser til apartheid, men litt mer skjult, i form av utsagn fra både palestinere og israelere som er imot politikken staten Israel utfører. En separasjonspolitik som i Israel blir kalt Hafrada, det hebraisk ordet for separasjon. Enkelte hevder at politikken ikke kan kalles apartheid, selv om enkelte av vilkårene for apartheid blir utført. Dette begrunnes i at de hevder apartheidkonvensjonen ikke kan anvendes om israelere og palestinere da de ikke er å anse som forskjellige raser, noe som er et av vilkårene for å kunne anvende konvensjonen. En av begrunnelsene for separasjonspolitikken er at den har som formål å opprettholde Israels behov for sikkerhet. Noe som er viktig for et folk som gjennom historien har blitt forfulgt, og har friskt i minne de grusomheter de opplevde under holocaust. Det er mange argumenter for og imot politikken Israel praktiserer ovenfor palestinerne, og det er mange konnotative forståelser omkring begrepet apartheid. Men denne oppgaven forsøker, på bakgrunn av den økte bruken av ordet i referanse til Israel-Palestina konflikten, å se nærmere på den denotative betydningen. Og se om okkupasjonen kan betegnes som apartheid eller om det bare er enda en anklage som blir brukt mot Israel, for å sette de i et negativt lys, uten at vilkårene for apartheid nødvendigvis er oppfylt. Som Alan Dershowitz skrev i sin bok Israels sak:

Den jødiske nasjon i Israel er plassert på den internasjonale anklagebenk. Israel blir anklaget for å være en forbrytersk stat, nummer en når det gjelder brudd på menneskerettigheter, et speilbilde av nazismen og den alvorligste hindring for fred

i Midtøsten. Over hele verden, fra FNs møterom til universitetsmiljøene, blir Israel hengt ut og fordømt, utestengt, boikottet og demonisert. Israels ledere trues med forfølgelse som krigsforbrytere, og tilhengerne beskyldes for trangsynthet og splittet lojalitet. (Dershowitz, 2005, 193)

Han har rett i at Israel har mange anklager rettet mot seg, men er de uberettigede? Denne oppgaven ser nærmere på en anklagene som har fått økende omtale de senere årene, forbrytelsen apartheid.

1.1 Problemstilling

Problemstillingen jeg kom frem til ble da som følger:

«Kan Israels politikk i de okkuperte palestinske områdene betegnes som folkerettsstridig apartheid?»

Det er en problemstilling som kaster lys over et tema som er, og kan bli enda mer, dagsaktuelt som følge av Palestinas medlemskap i Den Internasjonale straffedomstolen.

1.2 Avgrensning

Dette er et stort og komplekst tema, og for å holde seg innenfor rammene til oppgaven var det nødvendig med en del avgrensninger. Som en følge av dette vil den ikke behandle Israels praksis mot palestinere, og andre grupper, bosatt inne i staten Israel. Ikke fordi det er uvesentlig, det er i aller høyeste grad aktuelt, men fordi det ville ikke blitt plass i oppgaven. For å holde seg innenfor rammene har det også vært nødvendig å avgrense det ytterligere. Fokuset ligger derfor på Vestbredden, og mindre på det som skjer på Gazastripen. Oppgaven forsøker heller ikke å konkludere med om Israels okkupasjon er ulovlig på andre grunnlag, den forsøker å besvare spørsmålet om apartheid.

Apartheidkonvensjonen omtaler apartheid som en praksis av rasesegregasjon og diskriminering som er liknende med den som ble praktisert i Sør-Afrika. Men det er ikke mulig innenfor disse rammene å utføre en komparativ analyse av Israel-Palestina og Sør-Afrika. Oppgaven ser nærmere på apartheidkonvensjonens bestemmelser for hvilke handlinger som anses som apartheid. Jeg anser det som tilstrekkelig for å besvare

problemstillingen, på grunnlag av at disse bestemmelsene er skrevet med utgangspunkt i hva som hendte i Sør-Afrika. Og som følge av det kan enhver som er skyldig i å bryte de anses å utføre handlinger som er tilsvarende med Sør-Afrika. Noen referanser til Sør-Afrika vil allikevel dukke opp der det anses som nødvendig.

1.3 Oppgavens oppbygging

For å kunne besvare problemstillingen vil det være nødvendig å gjøre rede for noe grunnleggende fakta og teori som vil være viktig for analysen. Disse vil bli behandlet i del 2. Det juridiske grunnlaget er beskrevet i del 3. I del 4 blir det gjort rede for dokumentundersøkelse og observasjon som er metodene som er brukt for å besvare problemstillingen. Innholdet i de overnevnte delene vil bli benyttet i del 5 som er oppgavens analyse, etterfulgt av konklusjonen i del 6.

2.0 Grunnleggende fakta og teori.

2.1 Palestinsk motstand.

Krigene i 1948 og 1967 la hovedgrunnlaget for palestinernes kamp i ettertid, en kamp som både har vært i tråd med og i strid med folkeretten. Palestinerne har for eksempel rett til væpnet motstand mot okkupasjonen, men folkeretten legger samtidig begrensninger på hva som anses som lovlig væpnet motstand. (Globalis 2015) Terroraksjonene som har vært utført mot sivile er et klart brudd på folkeretten, og er langt utenfor rammene for hva som kan anses som lovlig motstand mot okkupasjonen. Disse er også noe av grunnlaget til at Israel føler et økt sikkerhetsbehov.

2.2 Muren

I 2002 startet byggingen av muren som strekker seg langt inn på Vestbredden og gjør deler av landet utilgjengelig for Palestinere. ”Muren har blitt fordømt av FN, og Den Internasjonale Straffedomstolen i Haag har vedtatt at byggingen av muren er i strid med folkeretten.” (Globalis, 2015) Den har mange betegnelser, deriblant separasjonsmuren og sikkerhetsbarrieren. Men i denne oppgaven vil den gå under betegnelsen muren. Dette

valget er gjort på bakgrunn av at den internasjonale domstolen den 9. Juli 2014, i sin rådgivende uttalelse om den juridiske konsekvensen for konstruksjonen av en mur i de okkuperte palestinske områdene, brukte betegnelsen muren. Samme betegnelse er også brukt i spesialrapportørenes rapporter.

2.3 Apartheid.

SNL (2012) forklarer at ordet apartheid er fra det afrikkanske språket og på norsk betyr det atskillelse. Det var ideologien og politikken de sørafrikanske myndigheter førte for å holde de ulike folkegruppene atskilt. Hensikten var, i teorien, at hver kultur- og språkgruppe skulle gis muligheten til å utvikle seg parallelt og selvstendig. Men «I praksis ble systemet brukt til å bevare det hvite mindretallets økonomiske, politiske og kulturelle herredømme» (SNL 2012)

Tutu (2000) forteller hvordan apartheid politikken og de rasistiske lovene hadde innvirkning på de fargedes liv. Den førte til at de ble utsatt for innreisekontroll og alle over 16 år måtte gå med pass, noe som førte til at deres bevegelsesfrihet ble begrenset. Mange ble utsatt for razziaer til alle døgnets tider, også midt på natten. De ble segregert boligmessig, på skolen, i lek og arbeid, og 3,5 millioner mennesker ble flyttet med tvang. «De rev mange svarte boligområder, rykket mange etablerte lokalsamfunn opp med roten og slapp fra seg Guds barn i omplasseringsleirer i utarmede Bantustan-homelands...» (Tutu 2000, 27)

Kampen mot apartheid kom ifølge SNL (2012) inn i organiserte former når African National Congress(ANC) ble dannet i 1912, en motstand som fikk en væpnet form fra 1961. Nelson Mandela var ifølge SNL (2013) en av de fremtredende lederne for ANC, han satt fengslet for sin motstand mot apartheid regimet i 27 år. Etter han ble løslatt i 1990 var han sentral i avskaffelsen av apartheidregimet.

Apartheid ble forbudt og gjort til en kriminell handling i folkeretten. Men ifølge Dugard (2013) fikk det ikke stor oppmerksomhet fra internasjonale advokater, selv ikke etter at forbudet ble kodifisert i flere internasjonale traktater, samtidig som rasepolitikken fortsatte å feste seg i Sør-Afrika. Og den globale anti-apartheid kampen som oppstod fokuserte på moralske og politiske begrep, heller enn juridisk språk. Den folkerettslige betydningen og forbudet mot apartheid blir nærmere forklart i del 3.

2.3.1 Apartheidbegrepet knyttet opp mot Israel-Palestina.

Ifølge Dugard (2013) var det tidligere ikke noen stater som hevdet at det eksisterte Apartheid andre steder enn i Sør-Afrika, selv om det på 80-90 tallet var enkelte som foreslo at det var apartheid i Israel-Palestina. Men dette fikk ikke noen stor oppslutning før den andre Palestinske intifadaen i 2000. Man kunne da se at referanser til Apartheid infiltrerte media og dukket opp på bestselger lister. Hvor en av de mest kjente er den tidligere amerikanske presidenten Jimmy Carter(2006) som skrev boken Palestine: Peace not Apartheid. Spørsmålet om begrepet apartheid kan brukes i Israel-Palestina var tidligere et spørsmål om en analogi til Sør-Afrika. Men fra 2007 begynte ifølge Dugard(2013) autoriteter i FN å se på det ut fra Folkeretten. Presidenten i FNs generalforsamling, Miguel d'Escoto Brockmann uttalte seg i 2008 om viktigheten av at FN bruker begrepet apartheid for å beskrive Israels politikk i de okkuperte Palestinske områdene.

”I believe it is very important that we in the United Nations use this term. We must not be afraid to call something what it is. It is the United Nations, after all, that passed the International Convention against the Crime of Apartheid, making clear to all the world that such practices of official discrimination must be outlawed wherever they occur” (Presidenten av FNs generalforsamling, 2008)

FNs spesialrapportører til de palestinske områdene har også knyttet ordet apartheid opp mot Israels behandling av palestinerne. Kritikken har også kommet fra israelere. Ifølge Dugard(2013, 869) har Israelske akademikere, journalister, nyhetsredaktører og tidligere regjeringsministere og representative begynt å kritisere sin egen regjerings behandling av palestinerne med en analogi til, eller noe som er verre en, apartheid.

2.3.1.1 Hafrada

JFJFP (2011) forklarer at det hebraiske ordet hafrada (הפרדה) er betegnelsen som brukes i Israel for å beskrive deres politikk overfor palestinerne, og at betydningen av ordet er separasjon. Denne betegnelsen ble i FNs spesialrapportør Falks (2014) rapport knyttet opp mot apartheid. Russel tribunal (2013) uttalte at i Israel blir separasjonspolitikken formelt beskrevet som Hafrada. ”The term Hafrada has striking similarities with the term

apartheid, as this term means apartness in afrikaans and Hafrada is the closest hebrew equivalent” (Smith, 2008, 25)

2.4 Rasediskriminering

Apartheid er en form for rasediskriminering, og et av vilkårene for at noe skal anses som apartheid er at det må være en gruppes dominans over en annen. All diskriminering på bakgrunn av rase, og andre identiteter, er klart forbudt i folkeretten. Dette kommer frem av FN-pakten (1945), Menneskerettighetserklæringen (1948) og Den Internasjonale Konvensjon om Eliminering av alle former for Rasediskriminering, ICERD (1965). Men ingen av de gir en definisjon på hva som ligger i begrepet rase. For å kunne få en oppfatning av hva de mener med rase vil det da være nødvendig å se på hvordan de definerer rasediskriminering. ICERD har nedskrevet en definisjon på rasediskriminering.

In this Convention the term "racial discrimination" shall mean any distinction, exclusion, restriction or preference based on *race, color, descent, or national or ethnic origin* which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life. (ICERD 1965, art.1)

Konvensjonen har også nedtegnet at partene er alarmert av manifestasjoner om at det eksisterer rasediskriminering i noen områder av verden, av enkelte staters politikk som er basert på rasemessig overlegenhet eller rasehat, slik som apartheid, segregering eller separasjon.

2.5 FNs menneskerettighetsråd.

Menneskerettighetsrådet er et organ under FN som har som formål å utbre og styrke menneskerettighetene. Rådet ble opprettet i 2006 og var en del av den daværende generalsekretæren Kofi Annans plan for å styrke FNs menneskerettighetsarbeid. Rådet er plassert direkte under Generalforsamlingen (FN-sambandet, 2015)

Organet overtok etter FNs menneskerettighetskommisjon, som ofte ble kritisert for å inkludere stater som ikke kunne garantere menneskerettighetene for sine borgere. Noe av

den samme kritikken har også kommet mot det nye rådet. Det har 47 medlemmer fordelt på de ulike verdensdelene. Medlemmene velges for perioder av tre år, og de må velges av et flertall av generalforsamlingens medlemmer.

2.6 FNs spesialrapportører

FNs spesialrapportører er personer som har fått i oppgave av menneskerettighetsrådet å overvåke menneskerettigheter. Mandatet kan være for et spesifikt land, eller et spesifikt tema. Rapportørenes oppgave er å følge opp klager, utføre feltstudier, bidra med rådgivning til land og promotere menneskerettigheter generelt. De rapporterer om sitt felt til Menneskerettighetsrådet og offentligheten. (FN-sambandet, 2012)

2.7 Mandatet til FNs spesialrapportører for de Palestinske områdene

Den 19 Februar 1993 holdt menneskerettighetsrådet sin 49 session. Der ble resolusjon 1993/2A med tittelen ”Question of the violation of human rights in the occupied Arab territories, including Palestine” vedtatt. I resolusjonens paragraf 4 bestemte kommisjonen at de skulle utnevne en spesialrapportør med følgende mandat:

”(a) To investigate Israel`s violations of the principles and bases of international law, international humanitarian law and the Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, of 12 August 1949, in the Palestinian territories occupied by Israel since 1967;

(b) To receive communications, to hear witnesses, and to use such modalities of procedure as he deem necessary for his mandate;

(c) To report, with his conclusion and recommendations, to the Commission on Human Rights at its future sessions, until the end of the Israeli occupation of those territories”

Det har siden 1993 vært til sammen seks spesialrapportører for de Palestinske områdene. Rene Felber (1993-1995), Hannu Halinen (1995-1999), Giorgio Giacomello (1999-2001), John Dugard (2001-2008), Richard Falk (2008-2014) og Makarim Wibisono (2014-) (Spesialrapportørene, 2015)

2.8 Kritikken mot mandatet og rapportene.

Spesialrapportørene for de palestinske områdene har møtt kraftig kritikk fra blant annet Israel. Kritikken er spesielt rettet mot at rapportene er ensidige og at de har fordommer mot Israel. Itzhak Levanon (2007), ambassadør i The permanent mission of Israel to The United Nations Office in Geneva skrev i et brev til presidenten i menneskerettighetsrådet den 19. Mars 2007 at spesialrapportørens egne erkjennelser av at han ikke vil ta til betraktning menneskerettighetsbrudd utført av palestinske selvmordsbombere og som følge av den politiske konflikten mellom Fatah og Hamas, fordi mandatet utelukker dette, er bevis for de grunnleggende svakheter ved mandatet.

Han mener at mandatet er partisk, og derfor tillater spesialrapportøren å danne et forvrengt bilde. Han sier det har et tilsiktet selektivt perspektiv, som ikke tillater rapportøren å undersøke de grunnleggende aspekter av hele rammen av situasjonen.

Menneskerettighetsrådet har også blitt kritisert, for å ha et for ensidig fokus på situasjonen i Israel på bekostning av land som for eksempel Russland, Nord-Korea og Burma. (FN-sambandet, 2015)

3.0 Juridisk grunnlag.

3.1 Den internasjonale konvensjonen mot apartheidforbrytelser.

Hva som anses som apartheid står skrevet i Den Internasjonale Konvensjonen mot Apartheidforbrytelser(1976), heretter kalt Apartheidkonvensjonen. Definisjonen står skrevet i konvensjonens art.2:

”For the purpose of the present Convention, the term „the crime of Apartheid“, which shall include similar policies and practices of racial segregation and discrimination as practiced in southern Africa, shall apply to the following inhuman acts committed for the purpose of establishing and maintaining domination by one racial group of persons over any other racial group of persons and systematically oppressing them:

- (a) Denial to a member or members of a racial group or groups of the right to life and liberty of person:
  - (i) By murder of members of a racial group or groups;

- (ii) By the infliction upon the members of a racial group or groups of serious bodily or mental harm, by the infringement of their freedom or dignity, or by subjecting them to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;
- (iii) By arbitrary arrest and illegal imprisonment of the members of a racial group or groups;
- (b) Deliberate imposition on a racial group or groups of living conditions calculated to cause its or their physical destruction in whole or in part;
- (c) Any legislative measures and other measures calculated to prevent a racial group or groups from participation in the political, social, economic and cultural life of the country and the deliberate creation of conditions preventing the full development of such a group or groups, in particular by denying to members of a racial group or groups basic human rights and freedoms, including the right to work, the right to form recognized trade unions, the right to education, the right to leave and to return to their country, the right to a nationality, the right to freedom of movement and residence, the right to freedom of opinion and expression, and the right to freedom of peaceful assembly and association;
- d) Any measures, including legislative measures, designed to divide the population along racial lines by the creation of separate reserves and ghettos for the members of a racial group or groups, the prohibition of mixed marriages among members of various racial groups, the expropriation of landed property belonging to a racial group or groups or to members thereof;
- (e) Exploitation of the labor of the members of a racial group or groups, in particular by submitting them to forced labor;
- (f) Persecution of organizations and persons, by depriving them of fundamental rights and freedoms, because they oppose Apartheid.”

Om noen utfører en eller flere av disse handlingene vil det ikke nødvendigvis være forbrytelsen apartheid. Men det vil kunne være brudd på andre folkerettslige regler. For at det skal være Apartheid må handlingene være utført med den hensikt å etablere eller opprettholde en rasegruppes dominans over en annen. I tillegg må denne undertrykkelsen være systematisk.

3.2 Den internasjonale konvensjonen om eliminering av alle former for rasediskriminering.

Den internasjonale konvensjon om eliminering av alle former for rasediskriminering(1965) er en multilateral menneskerettighetstraktat som omhandler rasediskriminering. Den betegner apartheid som en form for rasediskriminering. Men utover dette gir den ingen beskrivelse av hva kriteriene for Apartheid er. Israel ratifiserte denne i 1979 og er derfor bundet av den.

3.3 Roma-statuttene.

Statuttene til Den Internasjonal Straffedomstolen(ICC), Roma-statuttene(1978), omtaler også Apartheid. Art 7 har nedtegnet at det er en forbrytelse mot menneskeheten om den er ”committed in the context of an institutionalized regime of systematic oppression and domination by one racial group over any other racial group or groups and committed with the intention of maintaining that regime.” (Roma-statuttene art.7)

Den internasjonale straffedomstolen kan bare straffeforfølge de som har skrevet under på statuttene. Israel har ikke underskrevet, men som følge av at Palestina nå har skrevet under og er medlem kan israelere straffeforfølges for forbrytelser mot menneskeheten som blir begått inne på palestinsk territorium.

4.0 Metode

Metode er som Jacobsen (2005) beskriver det en måte å gå frem på for å samle inn empiri, data, om virkeligheten. Den er et hjelpemiddel man benytter seg av for å kunne beskrive virkeligheten. March(1991) deler kunnskap inn i to ulike typer. En genuint ny kunnskap om noe vi tidligere ikke har visst noe om i det hele tatt, eller kunnskap som har som mål å utvikle og raffinere eksisterende kunnskap. Sistnevnte er ikke noe brudd med tidligere antagelser, men et supplement og utvidelse av noe vi allerede vet.

Metoden man benytter bør ifølge Jacobsen(2005) tilfredsstillende to krav uansett hvilken empiri det er snakk om. Empirien må være valid, det vil si at den må være gyldig og relevant. Det andre kravet er at den må være reliabel, noe som innebærer at den må være pålitelig og troverdig. Man kan vanligvis dele metoden inn i kvantitative og kvalitative framgangsmåter. «Mens kvantitative data opererer med tall og størrelser, opererer

kvalitative data med meninger. Meninger er formidlet i hovedsak via språk og handlinger.» (Dey, 1993, 10) Dette kan være i form av ord, setninger og fortellinger. Denne oppgaven forsøker å beskrive virkeligheten ved hjelp av kvalitativ metode. I hovedsak gjennom dokumentundersøkelse, men observasjon er også benyttet for å belyse enkelte situasjoner.

4.1 Dokumentundersøkelse.

Dokumentundersøkelse er en metode hvor ordene, setningene og fortellingene er nedtegnet av andre. «Forskere kan benytte seg av offentlige dokumenter, årsrapporter for en bedrift, politiske selvbiografier, dagbøker, brev osv.» (Jacobsen, 2005, 163) Utfra denne beskrivelsen ser vi at det er en mengde dokumenter man kan benytte seg av. Jeg har i hovedsak valgt å benytte meg av offisielle rapporter fra FNs menneskerettighetsråd. Det ligger i oppgavens natur at det vil være vanskelig å samle inn primærdata for å besvare problemstillingen. Det ville blitt altfor tidskrevende og kostbart, samt at kildene befinner seg i posisjoner hvor det vil være vanskelig å få tilgang til de. Jacobsen (2005) trekker frem tre situasjoner hvor dokumentundersøkelse egner seg. Når det er umulig å samle inn primærdata, når vi ønsker å få tak i hvordan andre har fortolket en viss situasjon eller hendelse og når vi ønsker å få tak i hva mennesker faktisk har sagt eller gjort.

En grunn til at dokumentundersøkelse egner seg for denne oppgaven er kompleksiteten av konflikten i området. Samt at vilkårene for hva som er apartheid er vidstrakte i form av problemområder. Å besvare problemstillingen ved å legge hovedvekt på primærkilder som for eksempel observasjon og intervju ville krevd tid og ressurser som strekke seg langt utover rammene til denne oppgaven. En av konsekvensen av dette valget er at jeg i motsetning til ved bruk av primærdata ikke har kontroll over forholdene som kan påvirke påliteligheten til dataene. Jeg har valgt å undersøke offisielle rapporter fra FNs spesialrapportører. Det at det er offentlige dokumenter så høyt oppe i hierarkiet gir de en stor grad av reliabilitet. Denne blir også styrket av at jeg har informasjon om rapportørens intensjon, i form av deres mandat. Men denne metoden tilsier også at man må være spesielt oppmerksom på kritikken som har kommet mot dokumentene. Mye av informasjonen som kommer frem i dokumentene er der andrehåndskilder, det er «informasjon fra en person som ikke selv har vært tilstede ved en hendelse, men som har hørt om den fra andre» (Jacobsen 2005, 181.) FNs spesialrapportører har i mange tilfeller vært nødt til å innhente

informasjon av andre. Noe som fører til at jeg er lengre borte fra selve prosessen, og noe av informasjonen som blir innhentet er tredjehåndskilder.

«Et sentralt aspekt når vi skal vurdere en kildes pålitelighet, er å analysere hvilken mottaker informasjonen var rettet mot opprinnelig. Her gjøres det som regel et skille mellom det vi kan kalle private og offentlige kilder» (Jacobsen 2005, 181) Dokumentene som blir benyttet er fra FN som helt klart er en offentlig kilde. Et annet viktig moment er å analysere hvem avsenderen av informasjonen er. Ifølge Jacobsen(2005) går det her et skille mellom personlige og institusjonelle kilder. Hvorav en personlig kilde innebærer at ett enkelt menneske står som avsender, mens det er noe mer uklart hvem sine synspunkter som kommer frem når det er en institusjonell kilde. FN rapportørene kan sies å være en personlig kilde ved at det er de som har utarbeidet rapporten og gjort valg omkring hva den inneholder og hvilke synspunkter som kommer frem. Deres synspunkter vil ikke nødvendigvis være de samme synspunkter som FN har. Men de er også institusjonelle ved at de rapporterer utfra et mandat som FNs menneskerettighetsråd har utarbeidet. Og mange av valgene de tar i utvelgelsen av informasjon er basert på det mandatet.

Jacobsen(2005) sier at man bør foreta en vurdering av hvilken kvalitet kilden har. Først og fremst med tanke på hvilke kunnskap og kompetanse de har. Som nevnt ovenfor kan man si at kildene i denne oppgaven er både personlige og institusjonelle. Det er viktig at en personlig kilde har god kjennskap til det aktuelle tema. «Personer som kan vise at de har vært til stede under en hendelse, og som tidligere har vist at de er gode observatører og flinke til å skrive ned det de ser, vil ha god troverdighet» (Jacobsen 2005, 182) Det at rapportørene er utnevnt av en internasjonalt anerkjent organisasjon som FN sannsynliggjør at de har god kompetanse innen området.

Som nevnt ovenfor har rapportørene benyttet seg av informasjon fra andre, og har derfor ikke observert alle hendelsene selv. Men kildene som er referert til i spesialrapportene er flere og uavhengige av hverandre. Noe som ifølge Jacobsen (2005) vil sannsynliggjøre at det som blir beskrevet faktisk har hendt om flere av de beskriver situasjonen på samme måte. Ved å benytte seg av institusjonelle kilder må man ifølge Jacobsen(2005) basere seg på en vurdering av hvor troverdig selve institusjonen er. «Det sentrale spørsmålet er enkelt: Kan den institusjonen som har forfattet kilden, ha egeninteresse i å forvrengte informasjonen?» (Jacobsen 2005,183) FN vil i denne sammenheng anses å være en av de mest troverdige kildene i en så kompleks konflikt.

4.2 Observasjon.

Det er i tillegg til dokumentundersøkelse også benyttet observasjon, en metode som er egnet for å belyse hendelser som spesialrapportørene tar opp i sine rapporter.

Denne måten å samle inn informasjon på blir av Jacobsen(2005) beskrevet som en metode hvor undersøkeren ser på hva mennesker gjør i ulike situasjoner. Undersøkeren kan notere ned hva som skjer med sine egne ord og i enkelte tilfeller benytte seg av videoopptak for å få en mer konkret registrering av hva som skjer. Jacobsen(2005) trekker frem to forhold hvor observasjon egner seg godt. Når man skal registrere hva mennesker faktisk gjør og ved å registrere atferd i en kontekst. Det har i denne oppgaven blitt benyttet skjult observasjon, hvor de som ble undersøkt ikke var klar over at de som ble observert skulle brukes i en oppgave om apartheid. Dette har bidratt til at observatøreffekten er minimert. ”Mange antar at reliabiliteten blir bedre når observasjonen blir skjult” (Jacobsen 2005, 160) Men det kan allikevel tenkes at det har hatt en effekt siden jeg var tilstede og de ville få frem sin side av konflikten til en utenforstående. Et annet skille går ifølge Jacobsen (2005) mellom deltakende observasjon og observasjon som blir foretatt mer på avstand. Ved den delen av oppgaven som omhandler ikke-voldelige demonstrasjoner har jeg benyttet meg av deltakende observasjon ved å selv delta på en demonstrasjon. ”Deltakende observasjon betyr at den som observerer, deltar på lik linje med de andre han eller hun undersøker” (Jacobsen 2005, 161) Et av problemene ved denne typen observasjon er ifølge Jacobsen (2005) at undersøkeren selv påvirker resultatet sterkt, noe som gjør at påliteligheten synker. Det kan i denne gitte situasjonen tenkes at de Israelske soldatene som skjøt etter demonstrantene holdt tilbake. Og det kan også være at palestinske demonstranter oppfører seg på en måte som setter de i et mer positivt lys. Men jeg vurderer disse effektene til å være minimale siden dette var en skjult observasjon hvor jeg framsto som en demonstrant. Noe som virker helt vanlig i den situasjonen, siden stedet blir besøkt av internasjonale demonstranter hver fredag. For å få et mest mulig korrekt bilde av situasjonen på tross av de mulige undersøkelseeffektene er hovedvekten lagt på rapportene fra FNs spesialrapportører. De vil gi et bedre bilde over tid, siden observasjonen bare foregikk i en kort periode. Informasjonen som framkom av observasjonen vil derfor bare være et supplement til den informasjonen som framkommer av dokumentene.

5.0 Analyse

Denne delen starter med en redegjørelse av rapportørenes generelle synspunkter sånn de kommer frem av rapportene. Deretter blir vilkår i apartheidkonvensjonen art.2 som må være oppfylt for at noe skal kunne anses som apartheid drøftet. Etterfulgt av en redegjørelse over hva rapportene sier om eventuelle handlinger som kommer inn under apartheidkonvensjonens art.2 punkt A-F. Okkupasjonen startet i 1967, men den avgrensede perioden for dokumentene som blir benyttet er fra 2007 til 2015. I den perioden har det vært tre rapportører til det okkuperte palestinske området. John Dugard, Richard Falk og den nåværende Makarim Wibisono. Det var i rapportene til Dugard og Falk at apartheid begrepet ble knyttet opp mot Israel-Palestina. Wibisono har enda ikke brukt dette begrepet, hans rapport er med på å belyse utviklingen i området det siste året.

5.1 Rapportørenes generelle synspunkt.

Tidligere spesialrapportør til de okkuperte palestinske områdene, John Dugard (2007) forklarer at det internasjonale samfunnet gjennom FN har identifisert tre regimer som er fiendtlig til menneskerettighetene; kolonialisme, apartheid og utenlandsk okkupasjon. Dugard(2007) skriver i sin rapport at Israels okkupasjon av vestbredden, Gaza og Øst-Jerusalem inneholder elementer av alle tre, noe som ifølge han er grunnen til at de okkuperte palestinske områdene er av spesiell interesse for det internasjonale samfunnet. Dugard(2007) foreslo i rapporten at den internasjonale domstolen muligens bør behandle dette. "It is suggested that this question might appropriately be put to the international court of justice for a further advisory opinion" (Dugard, 2007, 3)

Hans etterfølger Richard Falk(2011) skrev i sin rapport noen år senere at det kreves et sterkere språk når man omtaler konflikten, for å bedre kunne forstå angrepet på palestinernes rettigheter og deres muligheter for en meningsfull selvbestemmelse. På bakgrunn av dette bruker han i rapportene begreper som annektering, etnisk rensning, apartheid, kolonialisme og kriminalitet. Sånne begreper må være behandlet av en domstol for å være juridisk konstruktive. Men Falks (2011) synspunkt er at disse begrepene mer presist beskriver realiteten i okkupasjonen ved utgangen av 2010 enn den mer tilsynelatende nøytrale beskrivelsen av den faktiske utviklingen, som ifølge han forkler

strukturene til denne langvarige okkupasjonen. Falk (2011) skrev i sin rapport, med referanse til Dugards (2007) utsagn noen år tidligere, at det var hensiktsmessig å igjen formode den internasjonale straffedomstolen om å se på situasjonen i området og få en autorativ avgjørelse om hvorvidt elementer av Israels okkupasjon utgjør elementer av kolonialisme og apartheid. Tre år senere, i 2014, i sin siste rapport som spesialrapportør for de okkuperte palestinske områdene, behandlet han apartheid i et helt kapittel av rapporten. Her satt han for første gang opp en systematisk oversikt over bestemmelsene i apartheidkonvensjonen art. 2, hvor han under hver av bestemmelsene gjorde rede for handlinger som kom inn under disse punktene. Han knyttet også det hebraiske ordet *Hafrada* opp mot apartheid.

En henvisning til apartheid ved å bruke begrepet apartheid har enda ikke blitt gjort i noen av rapportene til den nåværende spesialrapportøren, Makarim Wibisono. Men det må ses i kontekst av at han tiltrådte i 2014. Wibisono(2015) forklarer i rapporten at han til å begynne med har lagt mest vekt på den 51 dager lange konflikten på Gaza i Juli 2014. Han poengterer at rapporten ikke er en uttømmende redegjørelse for hva han har blitt oppmerksom på når det gjelder virkningene av den israelske okkupasjonenes politikk og praksis, og at det er en lang liste av menneskerettighetsspørsmål som fortjener oppmerksomhet. Han forklarer at han har tenkt å behandle disse i fremtidige rapporter. Selv om han ikke nevner apartheid så tar rapporten allikevel for seg mange av de temaene som har gått igjen hos de forhenværende rapportørene, og som der ble knyttet opp mot apartheid.

5.2 Er israelere og palestinere to forskjellige rasegrupper?

For at noe skal kunne betegnes som apartheid, ved brudd på vilkårene i apartheidkonvensjonen, må det dreie seg om en gruppes dominans over en annen. Falk (2014) viser til at det kan være enkelte som argumenterer med at verken israelske jøder eller palestinere utgjør rasegrupper. Men ved å henvise til Den Internasjonale Konvensjonen mot alle former for rasediskriminering (1965) artikkel 1, poengterer han at de i sin definisjon på rasediskriminering gjør det klart at rase ikke er den eneste faktoren. Ifølge konvensjonen kan rasediskriminering være basert på enhver forskjellsbehandling, ekskludering, restriksjon eller preferanse som er basert på rase, hudfarge, avstamning, nasjonal eller etnisk opprinnelse. Komiteen for eliminering av rasediskriminering har understreket at under definisjonen i artikkel 1 er konvensjonen relatert til alle personer som

hører til forskjellige raser, nasjonaliteter, etniske grupper eller til urfolk. (General recommendation No.24, 1999, para.1)

Jødiske og palestinske identiteter er ifølge Dugard(2013) ikke sett på som typiske rasegrupper utfra den tidligere definisjonen på rase som tok utgangspunkt i biologiske forskjeller og hudfarge. Men de er konstruerte grupper som kan skilles fra hverandre på grunnlag av herkomst samt etnisitet, nasjonalitet og religion. De er derfor skilt fra hverandre i en rekke former innenfor rammen av rasediskriminering i henhold til Folkeretten. Dugard (2013) argumenterer med at det å ha en jødisk identitet kan i noen kontekster være basert på religion. Men jøder kan også bli forstått som en gruppe basert på herkomst og/eller etnisitet, eller nasjonal opprinnelse. Tilley (2012) viser til et eksempel omkring hva man legger i ordet jøde. I USA vil det å være jødisk bli sett på som en etnisitet eller en religiøs identitet, og ikke en rase eller nasjonal identitet. Men i Israel blir jødisk sett på som en nasjonal identitet i tillegg til en religiøs identitet. Og over alt er anti-semittisme sett på som en form for rasisme. Man kan ikke si at jøder ikke kan bli sett på som offer for rasisme bare fordi de ikke blir kalt en rasegruppe. Tilley (2012) mener at det er ikke hvilken betegnelse vi bruker på en gruppe som definerer om det er diskriminering, men det er selve praksisen som utføres.

Palestinere er ifølge Dugard (2013) en gruppe som primært er definert av nasjonal opprinnelse, basert på familiens røtter til det historiske Palestina, skilt fra den videre arabiske "nasjon". Palestinerne har forskjellig religion og det er derfor ikke et definerende trekk ved deres identitet. Men det har innvirkning på identitetspolitikken i regionen i den grad Israel ekskluderer og diskriminerer palestinerne på grunnlag av en konstruert ikke-jødisk identitet. Dette skillet skjer ikke bare i praksis men er også nedfelt i lovene og praksisen til staten og dets institusjoner:

"Under Israli law and policy, group membership is an official category imposed and monitored by the state, not simply a voluntary identity. Israeli jews are a group unified by law, sharing the same legal status wherever they reside, while Palestinian Arabs are a separate group, subdivided into citizens, occupied residents (whose residence rights may be lost if they leave the territory in which they live), and refugees who do not have the right to return to any part of historic Palestine" (Russel tribunal 2011, supra note 26, para. 5.19.)

Ifølge Tilley (2012) indikerer ICERDs (1965) definisjon at rasediskriminering eksisterer når det i relasjoner mellom grupper utføres en praksis av dominerende undertrykkelse som assosieres med rasediskriminering, uavhengig av om man bruker begrepet rase eller ikke. Man kan forsvare bruken av denne inklusive fortolkningen av rase i en studie som skal se på Apartheid med bakgrunn av at det ifølge Tilley (2012) har vært en stor forandring det siste århundret i hvilke meninger og verdier vi assosierer med begrepet rase, dette inkluderer tiden etter at Apartheid konvensjonen ble til. Dugard (2013) konkluderer med at det i konteksten Israel-Palestina er tilstrekkelig grunnlag til å si at jøder og palestinere er konstruert og oppfattes både av seg selv og av andre eksterne aktører som stabile permanente grupper forskjellige fra hverandre, og at de dermed kan betraktes som ulike rasegrupper for anvendelse av definisjonen på Apartheid.

5.3 Institusjonaliserte og systematiske handlinger.

Det er også en forutsetning for anvendelse av apartheidkonvensjonen at handlingene som utføres er institusjonaliserte og systematiske. Falk(2014) hevder at om man diskuterer Israels praksis opp mot menneskerettighetsbrudd, sett i konteksten av de handlingene som er nevnt i apartheidkonvensjonen, så kan ikke noen av de sies å være isolerte tilfeller. ”Rather, their commision reflects systematic and discriminatory Israeli policies, laws and practices, which determine where in the occupied land Palestinians may or may not travel, live and work” (Falk, 2014, s 20). Lovene og politikken har også ifølge Falk(2014) institusjonalisert hvor lett et sivilt palestinsk liv blir vektlagt om man sammenligner det med et israelsk liv.

Falk har på tross av kritikken mot seg gått langt i å henvise til Israels praksis som apartheid. Og i sin siste rapport som spesialrapportør brukte han det hebraiske ordet for separasjon, *Hafrada*.

The combined effect of the measures designed to ensure security for Israeli citizens, to facilitate and expand settlements, and, it would appear, to annex land, is *hafrada*, discrimination and systematic oppression of, and domination over, the Palestinian people (Falk, 2014, nr. 77, s.20)

Ved at han setter ordet i sammenheng med vilkårene for apartheid kan forstås som at han henviser til at hva man kaller noe ikke er det vesentlige, det er handlingene som blir utført som er av relevans. Falk (2014) konkluderer med at de brudd som er utført, sett i kontekst av den forlengede okkupasjonen, synes bevisst, organisert, institusjonalisert og langvarig.

5.4 Fornektelse av retten til liv og frihet.

Apartheid konvensjonens artikkel 2(a) omhandler fornektelse av retten til liv og frihet. Dette inkluderer mord, alvorlig fysisk og mental skade, krenkelse av frihet, tortur, vilkårlig arrest og ulovlig fengsling. Begrepet mord, som referert til i apartheidkonvensjonen, er ifølge Falk (2014) å ulovlig ta et liv. Han hevder at det å ta et liv utenfor de begrensede rammene hvor folkeretten i noen tilfeller tillater det, potensielt utgjør et element av apartheid. Hendelser som kan sies å komme inn under artikkel 2(a) har gått som en rød tråd gjennom alle rapportene. En av hendelsene som er mye omtalt er administrativ forvaring. Det innebærer arrestasjon eller fengsling uten rettssak, og blir vanligvis begrunnet av sikkerhetsårsaker.

Det som nå kalles administrativ forvaring var ifølge Falk(2012) tidligere kjent som «internering». En kolonial prosedyre som ble brukt til å fjerne individer fra samfunnet selv om det ikke var framsatt noen kriminell anklage mot den personen. Administrativ forvaring har blitt utført av mange land for å anholde personer de mistenker for å være terrorister og en trussel mot landets sikkerhet. Det er ofte utilstrekkelige beviser mot den arresterte og beviser kan komme som følge av ulovlig praksis, som for eksempel tortur. Falk(2012) viser til at det på bakgrunn av undersøkelser av høyt profilerte mål for sånne forvaringsprosedyrer, ser ut som de hovedsakelig blir brukt av Israel mot individer som ikke er involvert i voldelige aktiviteter. Noe som tilsier at de feilaktig blir holdt i administrativ forvaring.

Falks(2012) synspunkt er at det ikke lengre er troverdig å hevde at de spesielle sikkerhets betraktninger som var opphav til den administrative forvaringsloven under perioden til det britiske mandatets kontroll av Palestina, fortsatt skal tillate at militære administratorer rutinemessig beordrer administrativ forvaring, ofte over flere år. Denne praksisen fornekter retten til liv og frihet.

Barn er en av de mest sårbare gruppene i alle konflikter. Og alle spesialrapportørene har uttrykt bekymring over at palestinske barn blir arrestert og holdt i forvaring. Ifølge Wibisono(2015, 16) er det rapportert om at rundt 8000 palestinske barn under 18 år har blitt arrestert og tiltalt i israelsk militærrett siden 2000. Han trekker frem at mishandlingen av palestinske barn utført av israelske sikkerhetsstyrker er veldokumentert i hele FN. Han henviser til at UNICEF i 2013 rapporterte at mishandlingen av barn som kommer i kontakt med det militære forvaringssystemet fremstår som vidstrakt, systematisk og institusjonalisert. Som følge av UNICEFs rapport reduserte Israel i 2013 tiden palestinske barn skal sitte i forvaring fram til høringen, fra 8 dager til 4 dager. Men ifølge Wibisono(2015) er det ifølge loven bare halve tiden som gjelder for israelske barn fra bosetningene. Det som tilfører en ganske sterk apartheid dimensjon til dette er at det ifølge Falk(2011) er to lovsystemer i det okkuperte området. Hvor barn av israelske bosettere, som sjeldent blir straffet for deres voldelige handlinger, blir framstilt for israelsk sivilrett. Mens palestinske barn blir framstilt for militærretten. Likeså blir israelske barn holdt ansvarlige som voksne fra de er fylt 18 år, mens det for palestinske barn er fra de er fylt 16 år. Det gjøres her et klart skille mellom palestinske og israelske barn.

5.5 Fysisk ødeleggelse.

Apartheid konvensjonens artikkel 2(b) omhandler ileggelse av levekår som er beregnet til å helt eller delvis forårsake en gruppes fysiske ødeleggelse. Det fremkommer ikke bevis i noen av spesialrapportørenes rapporter om at dette forekommer. Falk (2014) mener at det er usannsynlig at målet til Israels politikk og praksis er å fysisk ødelegge den okkuperte befolkningen. "It seems unlikely that the policies, laws and practices of Israel can be said to have as their aim the physical destruction of the occupied people" (Falk, 2014, s.18). Det har vært rapportert om hendelser som kan tilsa at Israel ønsker å fysisk forflytte palestinerne, og på den måten ta over landområdet. Men det kan ikke sies å komme inn under denne artikkelen, da det her er snakk om fysisk ødeleggelse.

5.6 Forhindring av deltakelse i det politiske, sosiale, økonomiske og kulturelle liv

Apartheidkonvensjonens artikkel 2(c) omhandler tiltak beregnet for å hindre deltakelse i det politiske, sosiale, økonomiske og kulturelle livet i landet, og den fulle utviklingen av

en rasegruppe. Det er mange hendelser som blir tatt opp i rapportene som kommer inn under denne bestemmelsen. Rapportene behandler blant annet tema som retten til arbeid, utdanning, bevegelsesfrihet, bolig, fredfulle forsamlinger og retten til å uttrykke seg. Og det fremkommer mange eksempler som viser at disse rettighetene er brutt. De blir ofte tatt opp i kontekst med muren, samt politikken og lovene som er relatert til utviklingen av bosetningene. I lys av denne konteksten anses det som mest relevant å gå nærmere inn på problemer som knytter seg til muren, som kan sies å være årsaken til, eller forsterke mange av de andre problemområdene. Problematikken rundt bosetningene blir nærmere behandlet i kontekst av veisystemet under punkt 5.7.1.

5.6.1 Muren

Muren, som skiller palestinere fra israelere ble påstartet i 2002, og byggingen av den pågår enda. I fjor ga ICC (2014) sin mening om de juridiske konsekvensene av konstruksjonen av muren i de okkuperte palestinske områdene. Hvor de konkluderte med at konstruksjonen av muren gikk imot internasjonal lovgivning. Konsekvensene av den er behandlet av alle de tre spesialrapportørene, og de er alle enige i at den har seriøse humanitære konsekvenser for palestinerne som lever innenfor de lukkede sonene. Dugard(2008) sier at muren bidrar til at palestinerne blir kuttet av fra steder hvor de kan jobbe, fra skoler, universiteter, medisinsk behandling, og at samfunnslivet som følge av separasjonen er alvorlig fragmentert. I sin siste rapport til menneskerettighetsrådet skrev Falk(2014) at effekten av de israelske tiltakene, i form av politikk, lover og praksis, er at palestinerne blir forhindret full deltakelse i det politiske, sosiale, økonomiske og kulturelle livet i Palestina. Og at det hindrer deres fulle utvikling både på vestbredden og Gaza.

5.6.1.1 Jerusalem

Jerusalem er delt mellom Israel og Palestina. Israel ønsker å gjøre krav på hele Jerusalem som sin hovedstad, men dette er ikke internasjonalt anerkjent. Øst-Jerusalem hører derfor inn under det okkuperte palestinske området. Dugard(2008) rapporterte i 2008 at den delen av muren som er innenfor Jerusalem på daværende tidspunkt var 168km lang, hvorav bare 5 kilometer av den fullførte lengden går langs den internasjonalt anerkjente grensen. Muren strakk seg på den tiden langt inn på vestbredden og omfavnet bosetningen Maale Adumim. Samtidig blir mange av de palestinske landsbyene som tilhører Jerusalem

plassert på utsiden av muren, og på grunn av det blir de kuttet av fra Jerusalem. I noen tilfeller går muren gjennom lokalsamfunn, noe som fører til at naboer og familier blir separert. Dugard(2008) rapporterte at 25 prosent av palestinerne som bodde i Øst-Jerusalem var utestengt fra byen på grunn av muren. Deres eneste måte å komme seg inn til Jerusalem på er ved å passere «check-points», noe som gjør det vanskelig å få tilgang til sykehus, skoler, universitet, arbeid og religiøse steder som Al Aqsa moskeen og kirken den hellige grav. Situasjonen kan ikke anses å ha forbedret seg siden den tid, heller tvert imot. Ifølge Falks (2014) siste rapport er statusen i Øst-Jerusalem fortsatt en av de mest kontroversielle spørsmål som skal løses i Israel-Palestina konflikten. Det mest problematiske de senere årene har vært utvidelsen av bosetningene og infrastrukturen som truer med å separere Øst-Jerusalem fra resten av vestbredden. Om denne utviklingen fortsetter vil det være vanskelig å se for seg en to-statsløsning hvor Jerusalem er delt mellom Israel og Palestina. Falk (2014) går så langt som å påstå at palestinerne som bor i Øst-Jerusalem er offer for en gradvis og byråkratisk prosess av etnisk rensning.

5.6.1.2 Sikkerhetsaspektet

Muren har for Israel en sikkerhetsmessige funksjon. De har opplevd flere terroristangrep mot sivile mål inne i Israel, og for en befolkning som har traumer etter holocaust er behovet for å føle sikkerhet stor. De har også Yom Kippur krigen i 1973 friskt i minne, en påminnelse om at de er omringet av naboer som ikke anerkjenner staten Israel. Men selv om muren kan bidra til å gjøre sjansene for terroristangrep mindre er det å gå for langt. Den vil heller ikke kunne forhindre et militært angrep sånn som var tilfelle under Yom Kippur. Det som gjør det hele mer komplekst er at muren ikke er bygd på den internasjonalt anerkjente grensen. Om den hadde vært det ville den vært lovlig og de ville oppnådd sikkerhetsbehovet på en måte som ville skapt mindre konflikt enn hva som er tilfelle når de bygger den langt inne på det palestinske området. Noe som fører til flere konflikter og uroligheter, det motsatte av hva hensikten med muren sies å være. Dugard(2008) skrev i sin rapport til menneskerettighetsrådet at Israel har gått bort fra å hevde at muren bare er et sikkerhetstiltak, og at de på daværende tidspunkt medga at en av murens hensikter også er å inkludere bosetningene innenfor Israel. ”The fact that 83 per cent of the West Bank settler population and 69 settlements are enclosed within the wall bears this out” (Dugard, 2008, s. 16)

Falk(2014) mener at om beskyttelsen av israelske borgere var den eneste grunnen til muren er det naturlig å spørre seg hvorfor Israel da fortsetter å støtte ekspansjonen av de ulovlige bosetningene på vestbredden, og med det flytte og øke antallet israelske borgere som bor i det området de påstår risikoen kommer fra.

5.7 Deling av befolkningen.

Apartheidkonvensjonens artikkel 2(d) refererer til tiltak som er utformet for å dele befolkningen langs rasemessige linjer. Opptil flere problemområder som kan knyttes opp mot denne bestemmelsen er beskrevet i rapportene. Som ekspropriasjonen av palestinsk land, noe som er en naturlig konsekvens av utvidelsen av bosetningene og muren. Også planene som truer med å skille Øst-Jerusalem fra resten av vestbredden er veldokumentert i rapportene. For å belyse hvordan situasjonen er, sett under denne bestemmelsen, er det naturlig å se nærmere på veisystemet.

5.7.1 Veisystemet

Veiene inne i de okkuperte palestinske områdene som knytter bosetningene til hverandre, og til Israel, er stort sett stengt for palestinske kjøretøy. I sin rapport bruker Dugard(2008) betegnelsen «vei-apartheid» Dette er noe som var helt ukjent i apartheid Sør-Afrika.

The road is part of Israel`s broader plan to replace territorial contiguity by artificially connecting Palestinian population centers through an elaborate network of alternate roads and tunnels and creating segregated road networks, one for Palestinians and another for Israeli settlers, in the West Bank. (Dugard 2008, s14)

Falk (2011) uttrykte at han har stor tro på at den brede infrastrukturen av okkupasjonen, og spesielt veisystemet representerer et økende brudd på apartheid konvensjonen, og mer presist på apartheid som en kriminell handling mot menneskeheten, som spesifisert i roma-statuttene til den internasjonale straffedomstolen.

The office for the Coordination of Humanitarian Affairs has reported that Israeli authorities continue to implement measures to restrict Palestinian movement and

access and, at the same time to facilitate the movement of Israeli settlers (Falk, 2011)

Falk(2014) skriver i sin rapport at det synes ubestridelig at Israels tiltak deler befolkningen i det okkuperte palestinske området langs rasemessige linjer, oppretter egne områder for palestinere og eksproprierer deres landområder.

5.7.1.1 Sikkerhetsaspektet

Israel berettiger dette veisystemet med at det er et sikkerhetstiltak. Men Dugard(2008) mener det er vanskelig å akseptere dette argumentet. Det kommer av at mange av kontrollpostene og veisperringene er fjernt fra grensen til Israel, som i tillegg også er beskyttet av muren. Dugard(2008) mener en mer sannsynlig forklaring er deres behov for å gjøre det mer bekvemmelig for de israelske bosetterne inne i de palestinske områdene ved å fasilitere deres måte å reise gjennom vestbredden.

Dugard(2008) skriver at ifølge en rapport i Yedioth Ahronoth, har en fjerdedel av alle IDF soldater som har tjenestegjort ved veisperringene på Vestbredden bevitnet eller tatt del i handlinger som utgjorde mishandling mot palestinske sivile. Dugard(2008) mener at kontrollpostene ydmyker palestinerne og skaper følelser av fiendskap mot Israel. Sett i denne sammenheng ligner de på pass-lovene i apartheid Sør-Afrika, som krevde at svarte Sør-afrikanere måtte ha tillatelse til å reise eller bosette seg i Sør-Afrika. Disse lovene førte der til en utbredt ydmykelse og sinne, og var grunnen til regelmessige protestaksjoner. Ifølge Dugard(2008) burde Israel ta til betraktning erfaringene fra Sør-Afrika, og at restriksjoner på bevegelsesfriheten som praktisert av Israel fører til å skape mer usikkerhet enn til å oppnå sikkerhet.

5.8 Forfølgelse av de som motsetter seg apartheid.

Apartheidkonvensjonens artikkel 2(f) omhandler forfølgelse av de som motsetter seg apartheid. Dette forbudet kan ifølge Falk (2014) potensielt relateres til en rekke menneskerettighetsbrudd mot palestinere i de okkuperte områdene. En gruppe som ønsker selvbestemmelse og motsetter seg segregasjonen, restriksjonene og det diskriminerende regimet som er pålagt de av Israel. Palestinerne har siden okkupasjonen startet i 1967 motsatt seg okkupasjonen på mange måter. Noen har vært voldelige, men mange har vært

ikke-voldelige. Ifølge Falk (2014) kan man anse den straffende responsen de som demonstrerer mot muren, og dets regime, eller mer generelt motsetter seg Israels menneskerettighetsbrudd, falle inn under denne artikkelen.

5.8.1 Ikke-voldelige demonstrasjoner.

Israels behandling av fredfulle protester er mye omtalt i rapportene. Den nåværende spesialrapportøren Wibisono(2015) viser til at israelske sikkerhetsstyrkers overdrevne makt under fredfulle demonstrasjoner ironisk nok fikk global oppmerksomhet på menneskerettighetsdagen i 2014. Når en palestinsk minister, Ziad Abu Ein, døde etter konfrontasjoner med israelske sikkerhetsstyrker under en oliventreplantings seremoni som ble holdt for å feire menneskerettighetsdagen, og som en protest mot en ulovlig israelsk bosetning i nærheten av landsbyen Turmus`aya på den okkuperte vestbredden.

Wibisono (2015) rapporterer også om en hendelse som TV-seere over hele verden var vitne til den 15 mai 2014. Da ble to palestinske tenåringer, Nadim Nuwara og Muhammad Salama skutt og drept i byen Beituniya på vestbredden. Ingen av tenåringene var ifølge Wibisono en umiddelbar trussel mot de israelske sikkerhetsstyrkene som var posisjonert over 60 meter unna.

Et sted som har blitt nevnt i rapportene er Bilin på Vestbredden. Her blir det organisert ikke-voldelige demonstrasjoner hver fredag, hvor lokale demonstrerer sammen med israelske og internasjonale aktivister. Dette er veldokumentert i den prisvinnende dokumentarfilmen fem knuste kamera (2011). Landsbyboerne her opplevde at det ble bygd ulovlige bosetninger ved siden av landsbyen, og som en følge av dette ble muren bygd gjennom deres landområde for å separere og verne bosetterne. De mistet derfor mye dyrket mark. Jeg besøkte landsbyen Fredag 27 Juni 2014 og observerte den ikke-voldelige demonstrasjonen mot muren. De som demonstrerte var lokale landsbyboere og internasjonale aktivister. Demonstrasjonen ble utført ved at demonstrantene gikk mot muren med flagg og kamera. Enkelte slagord ble ropt, men bortsett fra det var det en veldig rolig forsamling. I Bilin er ”våpenet” som blir brukt mot okkupasjonsmakten kamera. De har tro på at å dokumentere det som skjer er det beste våpen, og de fronter ikke-voldelige demonstrasjoner. Soldatene som stod på muren skjøt tåregass mot forsamlingen, selv om det ikke var tilløp til uroligheter. Denne observasjonen er med på å bekrefte det som kommer frem av spesialrapportørens rapporter.

Falk(2010) skriver at palestinske beboere på Vestbredden i stor grad bruker ikke-voldelige taktikker. Israel har blitt tiltalt for overdreven maktbruk, som har ført til flere døde og skadde, for sin håndtering av anti-mur demonstrasjonene. ”It is strongly arguable that those who oppose Israeli measures amounting to apartheid risk persecution because of their opposition” (Falk 2014, s.20)

6.0 Konklusjon

Det er ikke tvil om at Israels okkupasjon av de palestinske områdene inneholder elementer av apartheid. Dette er godt dokumentert i rapportene. For at apartheidkonvensjonen skal kunne benyttes må det være snakk om forskjellige rasegrupper. Som vist i analysen kan dette vilkåret anses som oppfylt i denne sammenhengen. Det er også klare beviser for at handlingene som blir utrettet er institusjonaliserte og systematiske. Denne oppgaven har gjennom en dokumentundersøkelse kommet med flere eksempler på at Israel utfører brudd som anses som folkerettsstridig etter apartheidkonvensjonen. Siden rammene for oppgaven var begrensede var det ikke mulig å trekke frem alt som var rapportert av spesialrapportørene. Men det som ble omtalt er ikke enkeltstående tilfeller, de handlinger som er beskrevet har blitt rapportert av alle spesialrapportørene. Noe som øker validiteten av funnene. Som analysen viste har Israel utført brudd som kommer inn under nesten samtlige av punktene i apartheidkonvensjonen. Med unntak av konvensjonens artikkel 2(b) som omhandler fysisk ødeleggelse. Videre ser man at betegnelsen apartheid i økende grad blir benyttet, og det hebraiske ordet hefrada har også kommet inn i debatten om Israels praksis i de okkuperte palestinske områdene. Apartheid og Hafrada er to ord med tilsvarende betydning. Forskjellen er at om man sier noe er apartheid så er det folkerettsstridig, mens hafrada bare er det hebraiske ordet for separasjon. Men det er viktig å poengtere at det er selve handlingen som utføres som er av betydning, ikke hva man kaller det.

For at man skal kunne si med sikkerhet at Israel utfører folkerettsstridig apartheid trengs det en domsavsigelse fra Den Internasjonale straffedomstolen i Haag. Og det faktum at Palestina nå er tatt opp som medlem i Den internasjonale straffedomstolen gjør at dette vil aktualisere seg på en helt annen måte i tiden som kommer. Det må først utføres en etterforskning og etter det gjenstår det å se hva domstolen kommer frem til. Det er i hvert fall tydelig at konflikten har kommet til et veiskille, hvor kritikken mot staten Israel kommer fra et økende antall av ”høytstående” personer i det internasjonale samfunnet.

Referanseliste

Apartheidkonvensjonen. 1976. *The international convention on the suppression and punishment of the crime of apartheid.*

Atiners conference paper series, nr. MED2012-0155 (2012): ”Engaging the apartheid analogy in Israel/Palestine.

<http://www.atiner.gr/papers/MED2012-0155.pdf>

Butenschøn, Nils A. 2008. *Midtøsten; imperiefall, statsutvikling, kriger.* Oslo, Universitetsforlaget.

Carter, Jimmy. 2006. *Palestine peace not apartheid.* New York, Simon og Schuster.

Commission on Human rights resolution 1993/2A. *Question of the violation of human rights in the occupied Arab territories, including Palestine.*

Dershowitz, Alan. 2005. *Israels sak.* Bønes, Norge IDAG.

Dey, Ian. 1993. *Qualitative data analysis.* London, Routledge.

Dugard, John. 2007. *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967.* A/HRC/4/17.

Dugard, John. 2008. *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967.* A/HRC/7/17.

Dugard, John og John Reynolds. 2013. *The European journal of international law* Vol.24. no.3. *Apartheid, international law, and the occupied Palestinian territory.* Oxford university press.

Falk, Richard. 2010. *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967.* A/HRC/13/53/Rev.1

Falk, Richard. 2011. *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*. A/HRC/16/72.

Falk, Richard. 2014. *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*. A/HRC/25/67.

Fem knuste kamera (2011)

<https://tv.nrk.no/program/KOID21007312/5-knuste-kameraer#>

FN-pakten. 1945.

FN-sambandet (2012): ”FNs spesialrapportører” (lest. 01.04.15)

<http://www.fn.no/Tema/Menneskerettigheter/FNs-menneskerettighetssystem/FNs-spesialrapportører>

FN-sambandet (2015) ”Menneskerettighetsrådet” (lest. 17.04.15)

<http://www.fn.no/FN-informasjon/FNs-hovedorganer/Menneskerettighetsraadet>

Globalis (2015): ”Palestina” (lest: 15.04.15)

<http://www.globalis.no/Konflikter/Palestina>

Halper, Jeff (2011) *House demolitions, apartheid and Israel`s policy of hafrada: submission to the Russel tribunal on Palestine*. Jerusalem, The Israeli committee against house demolitions.

Heywood, Andrew. 2003. *Political ideologies, an introduction*. 3. Utgave. New York, Palgrave Macmillan.

ICC. 2014. *Advisory opinion of the International Court of Justice on the Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*. A/ES-10/273.

ICERD. 1965. Den Internasjonale konvensjon om elliminering av alle former for rasediskriminering.

Jacobsen, Dag Ingvar. 2005. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand, Høyskoleforlaget.

JFJFP. Jews for justice for Palestinians. 2011. *We say apartheid, you say Hafrada*. (lest. 15.04.15.)

<http://jfjfp.com/?p=26859>

Komiteen for eliminerings av rasediskriminering. 1999. *General recommendation no. 24, 1999, para 1*.

Levanon, Itzhak. 2007. *Letter dated 19 March 2007 from the Permanent Mission of Israel to the United Nations Office in Geneva*. A/HRC/4/G/15

March, J.G. 1991. *Exploration and explanation in organizational learning, organization science nr.2. USA*.

Menneskerettighetserklæringen. 1948. *The universal declaration of human rights*.

Presidenten av FNs generalforsamling (2008): *"At the 57th plenary meeting on agenda item 16, the question of Palestine"*. (lest: 15.04.15)

<http://www.un.org/ga/president/63/statements/agendaitem16241108.shtml>

Roma-statuttene. 1998. *Rome statute of the International Criminal Court*.

Russel tribunal on palestine. 2011. *supra note 26, at para 5.19*.

Russel Tribunal. 2013. (lest 18.03.15)

<http://www.russelltribunalonpalestine.com/en/full-findings-of-the-final-session-en>

Smith, David og Karl Cordell. 2008. *Cultural autonomy in contemporary Europe*. Oxon, Routledge.

Store Norske Leksikon (2012) "*Apartheid*" (lest 16.04.15)

<https://snl.no/apartheid>

Store Norske Leksikon (2013) "*Nelson Mandela*" (lest 17.04.15)

https://snl.no/Nelson_Mandela

Tilley, Virginia. 2012. *Beyond occupation: Apartheid, colonialism and international law in the occupied Palestinian territories*. London, Pluto press.

Tutu, Desmond. 2000. *Ingen fremtid uten tilgivelse*. Oslo, Pax Forlag A/S

Spesialrapportørene (2015) *United Nations human rights, office of the high commissioner for human rights. Special rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*. (lest. 08.04.15)

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/CountriesMandates/PS/Pages/SRPalestine.aspx>

Wibisono, Makarim. 2015. *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*. A/HRC/28/78.